

Gudstjenestereformen – hovedgudstjenesten

Merknader fra kirkemøtekomiteen og Kirkemøtets vedtak

I hovedsak slutter komiteen seg til saksfremlegget og dokumentet "Ordning for Hovedgudstjenesten" (i det følgende kalt Forslaget), men har følgende merknader:

Komiteen understreker viktigheten av å ivareta UKM's anliggende om at hovedgudstjenesten må være fleksibel og ikke for regelstyrt. Reformens hovedanliggende, at dette er en reform som vektlegger samarbeid og eierskap, må på best mulig måte ivaretas i det videre arbeid med gudstjenestereformen.

Komiteen vil understreke viktigheten av Veiledningen som er under utarbeidelse frem til KM 2011.

Komiteen påpeker at det i gudstjenesteordningens forskjellige dokumenter må unngås akademiske uttrykk og fagspråk som er ekskluderende. Språk handler også om makt – og i en gudstjenesteordning hvor det legges stor vekt på involvering, må språket være forståelig. Det er særlig viktig at dette blir fulgt opp i Veiledningen som har menighetsråd, gudstjenesteutvalg og andre gudstjenestemedarbeidere som målgruppe.

Komiteen har i sin behandling hovedsakelig forholdt seg til Forslagets bokmålutgave, med et sideblikk på Nynorskutgaven. De innspill som er i komiteen og de innspill komiteen har mottatt fra andre, videresendes til Kirkerådet med anmodning om et grundig språkarbeid som også inkluderer det teologiske innhold. Forskjeller i meningsinnhold i BM og NN versjonene må unngås.

Innføring av ny ordning

Komiteen slutter seg til forslaget i saksfremstillingen knyttet til innføring. Det vil si at "startskuddet" for ny ordning går 1. søndag i advent 2011. I løpet av 2012 bør alle ha fått tid til å innføre ny ordning – slik at alle har tatt i bruk den nye ordningen innen 1. søndag i advent 2012. Det må eventuelt søkes biskopen om å få bruke gammel ordning dersom det er aktuelt.

Evaluerings

Komiteen ønsker at det legges til rette for erfaringsdeling slik at det kan gjøres justeringer og korrigeringer av den nye ordningen i løpet av 3-6 år, og ber Kirkerådet komme tilbake med forslag om plan for når og hvordan dette skal skje.

Generelle trekk ved hovedgudstjenesten (jfr. Saksfremstillingen s. 12- 20)

Hovedgudstjenesten. (Saksfremstillingen punkt 7, s.12)

Komiteen mener begrepet hovedgudstjeneste ikke er tilstrekkelig avklart med å si at den er "identisk med den forordnede gudstjeneste". Komiteen velger å definere hovedgudstjenesten som menighetens hovedsamling, uten å knytte dette ensidig til betegnelsen forordnet.

Det er viktig at alle typer hovedgudstjenester gis samme status, at menigheten motiveres til å delta både på den fullstendige "høymesse" og den enkleste "familiegudstjeneste".

Eksempel på strukturer i stedet for ferdige ordninger (Saksfremstillingen s.12)

Komiteen understreker at eksemplene på strukturer (Forslaget s. 17) er en oversiktlig og god hjelp for menighetene til å utarbeide sine forskjellige typer hovedgudstjenester.

Hovedgudstjenestens rubrikker (Saksfremstillingen s.13)

Komiteen ser nødvendigheten av en grundig gjennomgang av alle rubrikkene (med rød skrift) i Forslaget. De må være selvforklarende og ikke etterlate tvil om hvilke alternativer som foreligger, hva som ligger fast og hvor det kan gjøres valg i forhold til struktur og tekster mv. Det må foretas en klargjøring og opprydning med hensyn til hva som skal stå i Ordningen og hva som skal stå i Veiledningen.

Rubrikkene om hvor i hovedgudstjenesten det kan være korsang tas ut og legges til Veiledningen.

Språk (jfr. Avsnittet "Samiske språk i hovedgudstjenesten", Saksfremlegget s. 18)

Komiteen er glad for at det åpnes for bruk av samiske språk. Det må også være åpent for bruk av andre språk i noen ledd, hvor det er naturlig.

Videre ber Kirkemøtet om at Kirkerådet tilstreber bruk av inkluderende språk i de ulike delene av hovedgudstjenesten.

Salmer (Saksfremstillingen s. 19)

Komiteen ser det som unødvendig å angi et tall på hvor mange salmer som kan benyttes fra andre egnede kilder. Her må det vises større tillit til den lokale menighets kompetanse. Derfor bør bestemmelsen være: "I menighetens hovedgudstjeneste benyttes salmer fra godkjent hovedsalmebok, tilleggssalmebok, Kirkerådets salmedatabase, eller fra andre egnede kilder."

Et mindretall går inn for "I menighetens hovedgudstjeneste benyttes som hovedregel salmer fra godkjente salmebøker eller Kirkerådets salmedatabase.

Musikk

Komiteen mener at musikk er en viktig del av hovedgudstjenesten. Intensjonen med stor bredde og sangbarhet i den liturgiske musikken må følges opp – både mht til genre, instrumentbruk, forsangere/kor, inkludering av barn og unge som utøvere mv. I Veiledningen tas det inn at det gis en generell åpning for bruk av kor og musikalske innslag på egnede steder i gudstjenesten.

Hovedgudstjenestens grunnstruktur/ORDO (jfr. Saksfremstillingen s. 10).

Komiteen mener at den fastlagte rekkefølge i grunnstrukturen / ORDO kan fravikes ved særskilte anledninger, f.eks ved at nattverddelen flyttes fram, slik at også barna kan delta i nattverden før de går til sitt eget opplegg.

Det må sendes en begrunnet søknad til biskopen om dette.

Ordning for hovedgudstjenesten - ledd for ledd (Ordningen s. 4- 16)

I. SAMLING

1. Forberedelse

Informasjonen må ikke bli for ordrik, men må vektlegge det som er nødvendig å informere om til dagens gudstjeneste. Forberedelsen skal gi preg av at vi er på vei inn i gudstjenesten, skape ro og konsentrasjon.

2. Inngangssalme

Komiteen vil tilføye i Veiledningen at ”dersom det er dåp, kan dåpssalmen synges her”.

3. Inngangsort

De to siste linjene i avsluttende rubrikk: Komiteen ønsker å stryke formuleringene: ”tilpasset barn og unge”, samt ”på temagudstjenester”.

Komiteen vedtok å endre rubrikken til: ”Inngangsortene kan ledsages av innslag som angir gudstjenestens særpreg og tema.”

Amen etter Inngangsort: Det kan være vanskelig å få menigheten med på slike korte svar. Derfor foreslår komiteen at Amen etter inngangsort strykes.

Komiteen foreslår at det kan sies ”Kjære menighet” foran det første alternativet til inngangsort (”Nåde være med dere...”)

5. Syndsbekjennelse

I mange kirkers liturgier blir det før syndsbekjennelsen løftet fram hva som er Guds vilje med livet vårt, gjerne i form av det dobbelte kjærlighetsbud. Komiteen ser verdien av dette og foreslår derfor følgende valgfrie innledning til syndsbekjennelse (i forkant av ett av innledningsordene):

”L: Vår Herre Jesus Kristus sier: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men det andre er like stort: Du skal elske din neste som deg selv.”

Komiteen foreslår å stryke formuleringen ”La oss ransake oss selv for Guds ansikt”.

Formuleringen legger opp til syndserkjennelse i stedet for syndsbekjennelse. Dette blir særlig tydelig ved bruk av syndsbekjennelse nr. 5, s 23-24, (Salme 139).

Komiteen foreslår ny formulering: ”La oss ransake oss selv for Guds ansikt og bekjenne våre synder.”

Komiteen foreslår å ta ut Salme 139 (nr 5, s 23-24), i og med at denne bønnen ikke kan stå alene som syndsbekjennelse. Også punkt 4 i Modell for lokalt utformet syndsbekjennelse (”Syndsbekjennelsen kan også uttrykkes som ransakelse for Guds ansikt”, jfr. Salme 139) tas av samme grunn ut.

Bønn som kan benyttes etter løftesord (Forslaget s. 25):

Komiteen går inn for å endre siste setning fra ”Hjelp oss å leve i din tilgivelse” til

”Hjelp oss å tro ditt ord om tilgivelse” eller ”Hjelp oss å leve i din nåde”. Det første alternativet er en bønn som svarer på det løftesord som nettopp er sagt. Bønnen er hentet fra innledningsbønnen i Skriftemålgudstjenesten.

Samlingsbønn.

Komiteen ber om at det arbeides videre med utvikling av noen samlingsbønner, spesielt med kirkeårspreg og for spesielle dager i Kirkeåret.

6. Bønnerop/ Kyrie

Komiteen mener at Kyrie har en viktig funksjon som gjenkjennende ledd å kjenne i den verdensvide kirke. Det har også fått ny betydning hos oss etter at vi har fått innvandrere med andre språk- og kulturbakgrunner som gudstjenestedeltakere.

Komiteen mener likevel at det kan være hensiktsmessig å utelate det enkelte ganger og foreslår at det i rubrikken står:

”Kyrie kan utelates på enkelte gudstjenester”, jfr. eksempel på modeller, s. 17 - 18.

På bokmål kan det brukes både ”forbarme” og ”miskunne” NT 2005 bruker ”forbarme” i bokmålsversjonen. Nynorsk har ”miskunna”.

Komiteen viser til prøvevoteringen som ga et klart flertall for ”miskunne” og foreslår derfor denne formuleringen.

7. Lovsang/Gloria

Komiteen mener formuleringen ”Som Gud har glede i” er mer forståelig enn ”som har Guds velbehag”/ ”som Gud har hugnad i”. I NT 2005 har både BM og NN formuleringen ”som Gud har glede i”.

Flertallet i komiteen foreslår å endre til ”som Gud har glede i”, både i BM og NN.

8. Dagens bønn

Dagens bønn beholdes som kan-ledd, pkt. 8, med mulighet til å brukes som samlingsbønn, samt at det i rubrikken skrives at dagens bønn kan benyttes som innledning til prekenen.

II. ORDET

Rubrikken ”Menigheten sitter under de to første lesningene” forholder seg til høymessen, hvor alle tre tekster leses. Rubrikken gjelder også for gudstjenester med færre lesninger. Derfor anbefales den endret til:

”Menigheten står under evangelielesningen og sitter under de øvrige lesningene.

12. Evangelium og 13. Preken

Komiteen ønsker mulighet til å innlede prekenen med noen ord og la teksten komme senere i prekenen. Dette er det for så vidt allerede åpnet for i innledende rubrikk som sier at ”hele salmen kan synges før lesningen”. I rubrikk for høytidsdagene (Forslaget s. 62 f) er nåværende praksis med innledningsord, høytidsvers og deretter lesning av prekentekest, videreført.

Komiteen ber om en omskriving av rubrikkene knyttet til Evangelium og til Preken slik at mulighetene for variasjon tydeliggjøres.

Kunngjøringer

Forslaget legger opp til at Kunngjøringer ikke er plassert som eget ledd, men at den lokale menighet selv bestemmer om og eventuelt hvor i gudstjenesten de ønsker verbale kunngjøringer.

Komiteen ønsker imidlertid å plassere dette som et kan-ledd med eget nummer som første ledd i III. FORBØNN, med følgende rubrikk: "Kunngjøringer kan legges her eller et annet sted i gudstjenesten."

Når de legges her, skal de være korte og peke frem mot forbønnen.

Hva kunngjøringene kan og bør være, konkretiseres i Veiledningen.

Eksempel på bruk av Kunngjøringene er utdeling av fireårsbok og forbønn for fireåringene, vitnesbyrd med videre.

16. Forbønn for kirken og verden

Til rubrikken som angir forbønnens disposisjon (s.10) går komiteen inn for å endre punkt 3 fra "kirken i verden" til "den verdensvide kirke". Dette endres også i de formulerte forbønnene hvor samme uttrykk er benyttet.

Punkt 4 endres til: Vår egen menighet, våre familier og stedet der vi bor.

Et mindretall foreslår å tilføye et nytt punkt 5: "Aktuelle hendelser".

På s. 32, hvor punkt 4 i disposisjonen utdypes, foreslår komiteen å tilføye "bønn for hverandre".

Et mindretall ønsket å ha dette som et eget punkt i disposisjonen.

Rubrikken om avslutning av hvert bønneavsnitt, s. 10: "Hvert bønneavsnitt kan avsluttes med "Gud, vi ber". Komiteen vil i tillegg ta inn alternativet s. 38: "Det ber vi deg om Gud".

Komiteen ønsker ikke å bruke betegnelsen "bønnesvar" og vil erstatte dette med betegnelsen "bønnerop".

Modell 5 (Bønnevandring). Komiteen gir eksempel på en ekstra stasjon, "takkekrukke" i tillegg til "bønnekrukke". Komiteen ber om at dette følges opp i arbeidet med Veiledningen.

Komiteen stiller spørsmål ved om Skriftemål egner seg som egen stasjon i bønnevandring. Dette må vurderes lokalt og reflekteres i Veiledningen.

Komiteen ber om at følgende momenter tas med i det videre arbeidet med de ferdig formulerte forbønnene:

- Mer takk må lyde i forbønnene.
- Flere bønner hvor familien og nære relasjoner er med.
- Bønn for biskopen med i flere av bønnene.

Komiteen ber om at alle bønnene for kongen har samme formulering: "for kongen og hans hus".

Forbønn 3, ledd 2 (s.39):

Komiteen vil endre setningen til ”Vi ber om fred for Jerusalem og for alle som knytter sitt håp til denne byen”. Komiteen mener denne formuleringen kommuniserer bedre enn det opprinnelige forslag.

Det er en uoverensstemmelse mellom BM og NN i bønnen i ledd 3, s. 38:

BM: ”for hjemløse”, NN: ”for dei heimlause”

Komiteen ønsker at det distanserende ”dei” i NN-versjonen må tas ut.

Minnes de døde

Ny overskrift: ”Vi minnes de døde og ber for de sørgende.”

Komiteen mener at å minnes de døde har to dimensjoner, fellesskap og forbønn. Det angår menighetens fellesskap at noen er døde, og det er naturlig at menigheten ber for de sørgende. Det kan derfor være aktuelt både å knytte dette leddet til kunngjøringene, dersom man har det, eller til forbønnsdelen. Når det legges til forbønningen, må det gå tydelig fram at det følger et bønnerop også etter dette avsnittet.

IV. NATTVERD

Selve nattverdliturgien behandles av komité B. Komiteen begrenser seg til å uttale seg om:

17. Forberedelse av måltidet

Komiteen mener det kan være vanskelig å forstå hvorfor takkeoffer kommer som en del av nattverden. I verste fall kan det oppfattes som at en må betale på forhånd for å kunne ta del i det hellige måltidet.

Flertallet i komiteen går inn for at takkeofferet flyttes fram som eget ledd, til før IV NATTVERD. Rubrikken under ”Salme – menighetens takkeoffer” omredigeres slik at begge plasseringer av takkeofferet er mulige alternativer.

V. SENDELSE

23. Utsendelse

Komiteen foreslår at normalordningen er at liturgen sier utsendelsesordene. Dette innebærer at ML/L endres til L /ML.

Det første av utsendelsesordene foreslås å ha to svaralternativ:

”L/ML: La oss gå i fred”

enten: ”M: i Jesu Kristi navn. Amen.”

eller: ”M: og tjene Herren med glede.”

24. Postludium

Komiteen vil at det i rubrikkens første setning settes inn et ”kan”: ”Dersom det er utgangsprosesjon, kan menigheten følge etter prosesjonen.”

Under siste rubrikk, leddet ”soknebud med nattverd”, strykes ”med nattverd” i og med at dette ligger i begrepet soknebud.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet har foretatt en førstegangsbehandling av forslag til hovedgudstjeneste og ber om at saken oversendes Kirkerådet sammen med avstemningsresultatene for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker og den prosedyre som Kirkemøtet har vedtatt for gudstjenestereformen.

2. Kirkemøtet vedtar følgende endringer:

2.1 (jfr. Avsnittet "Samiske språk i hovedgudstjenesten", Saksfremlegget s. 18)
Følgende setning legges til: "Det må også være åpent for bruk av andre språk i noen ledd hvor det er naturlig."

2.2 (jfr. Saksfremstillingen s. 10):

Følgende setning legges til: "Den fastlagte rekkefølge i grunnstrukturen / ORDO kan fravikes ved særskilte anledninger. Det må sendes en begrunnet søknad til biskopen om dette."

Ordning for hovedgudstjenesten, ledd for ledd (Ordningen s. 4- 16)

I. SAMLING

2. Inngangssalme

2.3 Det tilføyes i Veiledningen at "dersom det er dåp, kan dåpssalmen synges her".

3. Inngangssord

2.4 "Kjære menighet" kan føyes til foran det første alternativet til inngangssord ("Nåde være med dere...")

2.5 De to siste linjene i avsluttende rubrikk: "tilpasset barn og unge", samt "på temagudstjenester" strykes slik at rubrikken lyder: "Inngangssordene kan ledsages av innslag som angir gudstjenestens særpreg og tema."

2.6 Etter liturgens inngangssord strykes "M: Amen".

5. Syndsbekjennelse

2.7 Valgfri innledning til syndsbekjennelse (i forkant til ett av innledningsordene) legges til:

"L: Vår Herre Jesus Kristus sier: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men det andre er like stort: Du skal elske din neste som deg selv."

2.8 Formuleringen "La oss ransake oss selv for Guds ansikt" endres til: "La oss ransake oss selv for Guds ansikt og bekjenne våre synder."

2.9 Salme 139 (nr 5, s 23-24), tas ut.

Punkt 4 i Modell for lokalt utformet syndsbekjennelse "Syndsbekjennelsen kan også uttrykkes som ransakelse for Guds ansikt, jfr. Salme 139" tas ut.

2.10 Bønn som kan benyttes etter løftesord, (Forslaget s. 25):

"Hjelp oss å leve i din tilgivelse" endres til

"Hjelp oss å tro ditt ord om tilgivelse."

eller ”Hjelp oss å leve i din nåde.”

6. Bønnerop/ Kyrie

2.11 Sist i rubrikken legges det til: ”Kyrie kan utelates på enkelte gudstjenester”

7. Lovsang/Gloria

2.12 Formuleringen ”som har Guds velbehag”/”som Gud har hugnad i” endres til ”som Gud har glede i”.

8. Dagens bønn

2.13 Det tilføyes i rubrikken at dagens bønn kan benyttes som innledning til prekenen. Siste del av siste setning ”først og fremst på høytidsdager” strykes.

II. ORDET

2.14 Rubrikken ”Menigheten sitter under de to første lesningene” endres til: ”Menigheten står under evangelielelesningen og sitter under de øvrige lesningene.”

12. Evangelium og 13. Preken

2.15 Rubrikkene knyttet til Evangelium og til Preken omskrives slik at mulighetene for variasjon tydeliggjøres.

I lovprisningen etter preken føyes det til et ”og” ”..fra evighet og til evighet.”

Kunngjøringer

2.16 Som første ledd i III. FORBØNN, legges Kunngjøringer inn som kan-ledd med eget nummer og med følgende rubrikk: ”Kunngjøringer kan legges her eller et annet sted i gudstjenesten.”

16. Forbønn for kirken og verden

2.17 Rubrikken redigeres og får følgende tilføyning: ”Forbønnen kan utformes lokalt, eller en kan bruke ferdig formulerte bønner. Avsnittet som starter med ”Forbønnen ledes...” settes foran forslag til disposisjon for forbønn.

2.18 I rubrikken som angir forbønnens disposisjon (s.10) endres formuleringen i punkt 3 fra ”kirken i verden” til ”den verdensvide kirke”. Dette endres også i de formulerte forbønnene hvor samme uttrykk er benyttet.

2.19 Punkt 4 i disposisjonen endres til: ”Vår egen menighet, våre familier og stedet der vi bor.”

Det settes inn et nytt punkt i disposisjonen: ”5. Aktuelle hendelser.”

2.20 Rubrikkens setning ”Se mer utførlig beskrivelse...” endres til: ”Se mer utførlig beskrivelse av temaområdene, modeller for lokalt tilrettelagte forbønner og formulerte forbønner...”

2.21 På s. 32. hvor punkt 4 i disposisjonen utdypes, tilføyes ”bønn for hverandre”.

2.22 I rubrikken om avslutning av hvert bønneavsnitt, s. 10: ”Hvert bønneavsnitt kan avsluttes med ”Gud, vi ber”, tilføyes alternativet: ”Det ber vi deg om Gud”.

2.23 Betegnelsen ”bønnesvar” endres til ”bønnerop”.

2.24 Alle bønner for kongen skal ha samme formulering: ”for kongen og hans hus”.

2.25 Forbønn 3, ledd 2 (s.39), setningen: ”Vi ber om fred for Jerusalem og for alle folk og stammer som knytter sitt håp til denne byen” endres til: ”Vi ber om fred for Jerusalem og for alle som knytter sitt håp til denne byen”.

2.26 Bønnen i ledd 3, s. 38 NN versjonen ”for dei heimlause”: ”dei” tas ut.

Minnes de døde

2.27 Ny overskrift: ”Vi minnes de døde og ber for de sørgende.”

2.28 Siste del av leddet, etter kort stillhet, tilføyes:

ML/L: ”Lær oss å telle våre dager, så vi kan få visdom i hjertet. (Sal. 90,12)

eller:

ML/L: ”Jesus sier: ”Jeg er oppstandelsen og livet. Den som tror på meg, skal leve om han enn dør.” (Joh.11.25)

Deretter bes én av disse...

IV. NATTVERD

17. Forberedelse av måltidet

2.29 Takkeofferet flyttes fram som eget ledd, til før IV NATTVERD. Rubrikken under ”Salme – menighetens takkeoffer” omredigeres slik at begge plasseringer av takkeofferet er mulige alternativer.

V. SENDELSE

23. Utsendelse

2.30 Ledelse av utsendelsesordene: ”ML/L endres til L /ML.”

2.31 Det første av utsendelsesordene gis to svaralternativ:

”L: La oss gå i fred”

enten: ”M: i Jesu Kristi navn. Amen.”

eller: ”M: og tjene Herren med glede.”

24. Postludium

2.32 I rubrikkens første setning settes det inn et ”kan”: ”Dersom det er utgangsprosesjon, kan menigheten følge etter prosesjonen.”

2.33 Under siste rubrikk, leddet ”soknebud med nattverd”, strykes ”med nattverd”.

3. Ordning for hovedgudstjenesten trer i kraft fra 1. søndag i advent 2011 og skal være innført i alle menighetene innen 1. søndag i advent 2012.

4. Det legges til rette for erfaringsdeling slik at det kan gjøres justeringer og korrigeringer av den nye ordningen i løpet av 3-6 år. Kirkemøtet ber Kirkerådet komme tilbake med en plan for når og hvordan dette skal skje.

5. Kirkemøtet ber om å få saken tilbake til endelig behandling og vedtak i 2011.